

Абакіна-Пілявська Л.М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри кримінального права,

кандидат юридичних наук

ЕКОНОМІЧНІ ЗЛОЧИННИ: ДОКТРИНАЛЬНЕ ВИЗНАЧЕННЯ

Економічна злочинність – це сукупність економічних злочинів, здійснених в сфері цивільного обороту за певний період часу з протиправним використанням легітимних технологічно-облікових операцій, фінансово-господарських і цивільно-правових інструментів, організаційно-регулятивних, контрольно-управлінських прав і повноважень. Економічна злочинність характеризується кількісними і якісними показниками, але за технологією вчинення ця категорія злочинів водночас має латентний характер.

Злочини у сфері економіки і бізнесу називають економічними. Так, радянські дослідники застосовували різні терміни: «злочини у сфері економіки», «економічна злочинність», «злочини економічного характеру». О. Яковлев визначає економічні злочини (наприклад, розкрадання, крадіжки, хабарництво) як злочини корисливі, майнові і разом з тим це злочини у сфері економіки; а економічна злочинність – це сукупність корисливих посягань на власність, порядок управління народним господарством, що вчиняються особами, які займають певні соціальні позиції в структурі економіки та виконують повноваження, пов'язані з цими позиціями (Яковлев А.М. Социология экономической преступности / А.М. Яковлев. – М.: Наука, 1988. – 256 с.).

На думку А.М. Бойко, злочинність у сфері економіки охоплює злочини, які окрім господарського механізму національної економіки, посягають і на інші основні структурні елементи економічної системи, такі як власність, інтереси служби у сфері господарської діяльності тощо, а формулювання «злочини економічної спрямованості», охоплює будь-яку злочинну діяльність, спрямовану на отримання економічної вигоди (Бойко А.М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретико-кримінологічне дослідження): монографія / А.М. Бойко. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – С. 80-82. – 380 с.).

Слід відмітити, що в науковій доктрині існує декілька визначень

цього поняття та переліку суспільно небезпечних діянь, які можливо віднести цієї групи злочинів. Достатньо часто в основі такої диференціації лежить різний підхід до визначення таких злочинів. Наприклад, якщо в основі такого визначення знаходиться кримінально-правовий підхід, тобто визначення залежить від тих об'єктів кримінально-правової охорони, які порушуються в результаті вчинення відповідних злочинів, то до цієї групи відносять злочини проти власності і злочини у сфері господарської діяльності. Часто, виділення такої групи злочинів саме таким чином, дає змогу визначати цю сукупність суспільно небезпечних діянь «злочинами у сфері економіки». В той же час, якщо в якості такого критерію використовуються ознаки, які характеризують суб'єкта таких суспільно-небезпечних діянь, то такий підхід характеризується як кримінологічний. З врахуванням такого підходу до цієї групи злочинів в загальному плані відносять корисливі злочини: проти власності, у сфері економічної діяльності та проти інтересів служби в господарських організаціях (Стрельцов Є.Л. Економічні злочини: внутрідержавні та міжнародні аспекти. Передмова Джеса Меххема (Іллінойській ун-т, США). – Одеса, Астропринт, 2000).

Згідно іншої точки зору, вважається, що одна із головних ознак економічних злочинів полягає в тому, що їх переважна частина – це корисливі діяння, що вчиняються особами, які виконують певні функції у сфері виробництва і послуг, а також особами, пов'язаними із регулюванням цієї діяльності та контролем за нею, що і відображає її зміст.

Кримінальні правопорушення економічної спрямованості характеризуються різноманітністю, високоінтелектуальним характером, швидкою адаптацією злочинців до нових форм та методів фінансово-господарської діяльності та опануванням нових банківських, податкових і митних технологій, які супроводжують провадження господарських операцій. Зараз в цій сфері почало вчинятися злочинне використання інформаційних технологій.

Виходячи зі вказаного, економічні злочини включають протиправні діяння, спрямовані на порушення відносин власності та існуючого порядку здійснення господарської діяльності.

У свою чергу, видається можливим виокремити певну структуру даного виду злочинності. Так, злочини проти власності у своїй

сукупності можна поділити на:корисливі злочини, що посягають на власність з ознаками розкрадання;корисливі злочини, що посягають на власність при відсутності ознак розкрадання;некорисливі злочини, що посягають на власність та «предикативні» злочини проти власності. А злочини у сфері господарської діяльності утворюють систему із таких однорідних груп правопорушень:злочинів проти грошового обігу, фондового ринку, бюджетної системи та порядку приватизації;злочини проти системи оподаткування та загальнообов'язкового державного соціального страхування;злочини проти здійснення господарської діяльності, порушення принципів добросовісної конкуренції та прав кредиторів.

Таким чином, економічні злочини – це суспільно-небезпечні, протиправні, винні діяння (дії чи бездіяльність), передбачені чинним КК, здійснені з протиправним використанням легітимних технологічно-облікових операцій, фінансово-правових інструментів, організаційно-регулятивних та контрольно-управлінських прав і повноважень, які з корисливих чи інших протиправних мотивів (підрив репутації, безкорисливе розголошення комерційної таємниці і т. ін.) посягають на відносини, які охороняються кримінальним законом і пов'язані з фінансово-господарськими, організаційно-регулятивними, технологічно-обліковими і цивільно-правовими операціями щодо цивільного обороту коштів, речей, прав, дій.